

*Anna Wildowicz-Giegiel**

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Priorytety inwestycyjne a innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce

Klasyfikacja JEL: D21, L20, L21, L25

Słowo kluczowe: *inwestycje, innowacyjność, kapitał intelektualny*

Abstrakt: *Cechą wyróżniającą współczesne przedsiębiorstwa jest dążenie osiągnięcia przewagi konkurencyjnej dzięki inwestycjom w wiedzę i innowacje. Oprócz inwestycji w kapitał materialny, coraz więcej przedsiębiorstw podejmuje zatem szereg działań ukierunkowanych na rozwój kapitału intelektualnego, co daje im szansę zarówno na utrzymanie, jak i poprawę pozycji konkurencyjnej w perspektywie długookresowej. Niestety, wydaje się, że wiele przedsiębiorstw w Polsce wciąż jeszcze nie docenia znaczenia inwestycji w kapitał niematerialny. Niezależnie od struktury inwestycji, stwierdzić należy jednocześnie, że aktywność inwestycyjna tych podmiotów na tle krajów UE-27 jest nie tylko niska, ale co gorsza niedostateczna z punktu widzenia potrzeb rozwojowych polskiej gospodarki. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw w Polsce, ze zwróceniem szczególnej uwagi na wartość i strukturę inwestycji w kapitał materialny i niematerialny, a także ich wpływ na innowacyjność tego sektora. Podejmowane zagadnienia są niezwykle istotne, zwłaszcza w kontekście niskiej innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce, będącej istotną barierą w procesie budowy nowoczesnej gospodarki, której siłą napędową stanowią wiedza i innowacje.*

© Copyright Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Toruniu

Tekst wpłynął 28 grudnia 2012 r., został zaakceptowany do publikacji 15 lutego 2013 r.

* Dane kontaktowe autora: awildowicz@interia.pl, Wydział Ekonomii i Zarządzania, Uniwersytet w Białymstoku, M. Skłodowskiej-Curie, 15-097 Białystok

Investment Priorities and the Innovation of Enterprises in Poland

JEL Classification: D21, L20, L21, L25

Keywords: investment, innovativeness, intellectual capital

Abstract: *The feature of contemporary enterprises is an aspiration of achieving the competitive edge thanks to investments in the knowledge and innovation. Apart from investment in tangible capital, more and more enterprises undertake many initiatives directed at the development of the intellectual capital. It gives them the chance both to the maintenance, as well as the improvement in the competitive position in the long-term prospect. Unfortunately, many enterprises in Poland still seem not to appreciate the significance of investment in intangible capital. Irrespective of the structure of investment, it should be stated simultaneously, that the investment activity of these entities relating to UE-27 countries is not only low, but what is worse insufficient from a point of view of developmental needs of the Polish economy. The purpose of the study is to present investment activity of enterprises in Poland, with paying special attention to the value and the structure of investment in tangible and intangible capital, as well as their influence on the innovativeness of this sector. Undertaken issues are unusually important, especially in the context of the low innovativeness of enterprises in Poland, being an important barrier in the process of building a modern economy, for which the knowledge and innovation constitute the driving force.*

Wprowadzenie

Dążenie do maksymalizacji zysku wydaje się być subiektywnym celem, a zarazem obiektywną koniecznością każdego niemal przedsiębiorstwa funkcjonującego w warunkach gospodarki rynkowej. Jednym z podstawowych warunków jego osiągnięcia jest podejmowanie inwestycji, które będą generowały przyszłe zyski. Aby było to w ogóle możliwe, inwestycje podejmowane przez przedsiębiorstwo wymagają zaangażowania zarówno kapitałów własnych, jak i obcych. Pamiętać przy tym należy, iż o wyborze strategii inwestowania decyduje też w znacznej mierze przyjęta filozofia gospodarowania, mająca niebagatelny wpływ na politykę inwestycyjną przedsiębiorstw. Od niej zależą rozmiary oraz struktura inwestycji rzeczowych, finansowych, oraz niematerialnych.

W opracowaniu podjęto problem niskiej aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw, szczególnie w zakresie inwestycji niematerialnych, które

są niedostateczne w stosunku do potrzeb rozwojowych polskiej gospodarki. Przyjęto równocześnie hipotezę, iż niedoinwestowanie w obszarze kapitału intelektualnego, oddziałuje negatywnie na innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce.

Zgodnie ze sformułowaną hipotezą celem opracowania jest analiza aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw rozpatrywana przez pryzmat poziomu ich innowacyjności. Zdaniem autorki wybór strategii inwestowania, a zwłaszcza to ile przedsiębiorstwa przeznaczą na inwestycje w kapitał materialny oraz niematerialny, stanowi niejako pochodną ich skłonności do innowacji, co przesądza w ostatecznym rozrachunku o wynikach uzyskiwanych w obszarze działalności innowacyjnej.

Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw w Polsce

Inwestowanie oznacza działalność o odroczonej w czasie efektach, podejmowaną ze względu na ogólną chęć poprawienia efektywności gospodarowania poprzez wprowadzenie usprawnień technologicznych i organizacyjnych, co pozwala na poprawę wyników finansowych, prowadząc tym samym do wzmocnienia pozycji rynkowej przedsiębiorstwa. Każda inwestycja wiąże się nieodzownie z koniecznością ponoszenia wydatków, które mają przynieść w przyszłości określone korzyści finansowe, a zarazem zapewnić przetrwanie i rozwój firmy (Rudkowski 2010, s. 213). W literaturze przedmiotu spotkać można szereg definicji inwestycji. Jedne z nich traktują inwestycje jako oszczędzanie, tj. rezygnację z bieżącej konsumpcji na rzecz przyszłych i niepewnych korzyści (Jajuga 2009, s. 5). Jeszcze inne definicje przyjmują z kolei, że inwestycje to powiększanie kapitału rzeczowego. W świetle klasycznej definicji mówi się o tym, iż inwestycje są nakładami środków pieniężnych na odnowienie zużytych środków trwałych oraz unowocześnienie i zakup nowych. Przy czym w warunkach współczesnej gospodarki inwestycje to nie tylko nakłady finansowe przeznaczone na odnowienie i stworzenie majątku trwałego identyfikowanego wyłącznie z kapitałem materialnym, lecz i inwestycje niematerialne, zmierzające do rozwoju kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa. O ile w przypadku inwestycji rzeczowych ich przedmiot ma zawsze charakter materialny, to inwestycje niematerialne dotyczą zakupów aktywów, takich jak licencje czy znaki handlowe oraz wydatków związanych z nabyciem dóbr, służących prowadzeniu badań, rozwojowi i reklamie. Przykładem inwestycji niematerialnych są także szkolenia kadry pracowniczej oraz wszelkiego rodzaju wydatki przyczyniające się do poprawy warunków pracy i środowiska naturalnego.

Powszechnie wiadomo, iż niski poziom inwestycji pozostaje wciąż jednym z kluczowych problemów polskiej gospodarki. Świadczą o tym m.in. nakłady inwestycyjne brutto sektora prywatnego jako procent PKB. W 2002 roku wynosiły one 15,3%, przy średniej 17,3% dla krajów UE-15. Sytuacja ta nie uległa istotnej zmianie w 2010 roku, choć udział nakładów inwestycyjnych brutto sektora prywatnego w Polsce utrzymywał się wówczas na poziomie 14% (Przedsiębiorczość 2011, s. 22). Pomimo tego nakłady inwestycyjne na jedno mikroprzedsiębiorstwo w Polsce są nadal ponad pięciokrotnie mniejsze niż przeciętnie w UE i prawie dwa razy mniejsze niż przeciętnego przedsiębiorstwa na Węgrzech i Cyprze (Raport 2011, s. 51). Ogólnie rzecz biorąc, dynamika inwestycyjna przedsiębiorstw w Polsce wydaje się niewystarczająca z punktu widzenia niskiej produktywności i potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw. Chociaż w latach 2003-2008 zanotowano ponad dwuipół krotny wzrost nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo w Polsce, to pod względem inwestycji w środki trwałe (28,3 tys. EUR) zajęliśmy jedno z ostatnich miejsc wśród grupy krajów UE-25 objętych badaniem. Absolutnymi liderami w tym rankingu okazały się być Norwegia (139,6 tys. EUR) i Dania (135,9 tys. EUR). I tak, w krajach tych przedsiębiorstwa przeznaczały prawie pięć razy więcej środków na działalność inwestycyjną w stosunku do przedsiębiorstw w Polsce (Raport 2011, s. 29).

Tabela 1. Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Wartość nakładów inwestycyjnych na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)							
pow. 9 pracowników	1830,8	2230,5	2802,0	2801,8	2347,4	2332,7	2535,1
10-49	339,1	430,2	504,2	583,7	476,1	494,1	522,8
50-249	1515,2	1890,1	2281,6	2021,5	1667,0	1717,8	1970,4
pow. 249	18308,8	21171,7	25594,9	27152,6	25552,6	23736,9	26348,4
Udział nakładów inwestycyjnych w nadwyżce finansowej							
pow. 9 pracowników	0,60	0,64	0,68	0,78	0,62	0,55	0,57
10-49	0,56	0,64	0,57	0,69	0,61	0,54	0,85
50-249	0,65	0,65	0,68	0,72	0,57	0,57	0,61
pow. 249	0,59	0,64	0,71	0,82	0,65	0,55	0,52

Źródło: Przedsiębiorczość 2012, s. 142.

Biorąc pod uwagę wielkość przedsiębiorstw, w 2011 roku zdecydowanie najwięcej inwestowały duże podmioty oraz mikroprzedsiębiorstwa, co wynika z tego, iż w sektorze MSP w Polsce dominują właśnie te podmioty,

a ich udział w całej populacji stanowi aż 96%. Dane zaprezentowane w tabeli 1 pozwalają dodatkowo na stwierdzenie, że największy procentowy udział nakładów inwestycyjnych w nadwyżce finansowej odnotowano w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw, wynoszący odpowiednio 0,85 i 0,61. Okazuje się, że największy wzrost nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo w latach 2003-2009 występował głównie w mikroprzedsiębiorstwach (wzrost 2,2-krotny) i średnich podmiotach (1,7-krotny). Większa dynamika nakładów inwestycyjnych w analizowanym okresie jest konsekwencją większej skłonności do inwestycji przedsiębiorstw, o której świadczy rosnąca wartość nakładów inwestycyjnych w relacji do ich przychodów (Raport 2011, s. 29).

Po akcesji Polski do UE nastąpiło ożywienie gospodarcze, a wraz z tym zaobserwowano zwiększenie aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw. Przyspieszenie wzrostu nakładów inwestycyjnych miało miejsce zwłaszcza na przestrzeni lat 2006-2008, co pozwoliło właśnie na podniesienie wskaźnika nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego do wielkości zbliżonej do notowanego w najbardziej rozwiniętych gospodarkach UE. Tylko w latach 2003-2009 nakłady na środki trwałe przedsiębiorstw wzrosły ponad dwukrotnie. Niestety, z danych statystycznych wynika jednocześnie, że wartość tych nakładów na tle krajów UE-27 jest nadal stosunkowo niska. Na skutek kryzysu gospodarczego, który szczególnie dotkliwie odczuły kraje europejskie, także przedsiębiorstwa w Polsce powiązane z parterami z zagranicy, ograniczyły dodatkowo nakłady inwestycyjne. Łączna wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w 2010 roku zmalała o prawie 2 mld zł w stosunku do roku poprzedniego, a największe spadki zanotowano zwłaszcza w przedsiębiorstwach średnich i dużych (Przedsiębiorczość 2012, s. 40).

Inwestycje w kapitał materialny w polskich przedsiębiorstwach

Inwestycje rzeczowe są formą przedsięwzięć gospodarczych mającą na celu powiększenie zasobów niefinansowych składników majątku trwałego jednostki. Do tej grupy inwestycji zaliczyć można wydatki na zakup maszyn i urządzeń produkcyjnych, rozbudowę budynków lub wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych. Cechą charakterystyczną dla tego typu inwestycji jest zamiana kapitału pieniężnego finansującego dane przedsięwzięcie inwestycyjne w kapitał materialny, ucieleśnieniem którego staje się majątek produkcyjny przedsiębiorstwa w postaci aktywów trwa-

łych i obrotowych. Wśród inwestycji rzeczowych rozróżnia się co najmniej kilka ich rodzajów, takich jak (Janik, Paździor 2010, 186):

- inwestycje odtworzeniowe (restytucyjne) - nie prowadzą do zmiany zdolności produkcyjnych przedsiębiorstwa, lecz polegają na zastąpieniu lub odtworzeniu częściowo zużytych technicznie maszyn i urządzeń w produkcji dóbr i usług;
- inwestycje modernizacyjne - to wydatki na unowocześnienie wyrobów, środków pracy, technologii czy organizacji pracy, mają zazwyczaj niepowtarzalny charakter, a ich bezpośrednim efektem jest wzrost efektywności przedsiębiorstwa;
- inwestycje rozwojowe (nowe) - to wydatki podejmowane w zamiarze powiększenia istniejącego zasobu kapitału trwałego, które odpowiadają obecnemu postępowi technicznemu, wywołując zmiany w przestrzennym rozmieszczeniu parku maszynowego.

Jeśli chodzi o wydatki na inwestycje rzeczowe w przedsiębiorstwach, w tym nakłady na środki trwałe w Polsce, to zarówno ich wartość, jak i dynamika okazuje się być wciąż niewystarczająca w stosunku do potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw. W następstwie globalnego kryzysu ekonomicznego tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych w 2009 roku obniżyło się prawie dwukrotnie w stosunku do roku poprzedniego, zaś w 2010 roku nastąpił bezwzględny spadek inwestycji (o 0,8%). Ogólnie rzecz biorąc, wartość nakładów inwestycyjnych w 2011 roku wzrosła ponownie, osiągając poziom 240 mld zł, a w ich strukturze dominowały wydatki na budynki i budowlę (61,6%), maszyny i urządzenia (27,5%) oraz środki transportu (9,8%).

Tabela 2. Nakłady na środki trwałe w latach 2006-2011 w mld zł

Lata	Razem	budynki i budowlę	Maszyny i urządzenia	środki transportu	pozostałe nakłady
w pełnej zbiorowości podmiotów					
2006	154,4	83,1	52,9	17,6	0,5
2007	191,6	103,9	63,8	22,8	0,1
2008	217,1	120,9	70,8	23,6	0,2
2009	218,4	130,3	66,6	20,1	0,2
2010	217,2	134,2	60,4	21,1	0,1
2011	239,9	147,9	66,1	23,5	0,1

Źródło: Polska 2012, s. 220.

Analizując wartość nakładów inwestycyjnych w poszczególnych sekcjach gospodarki w 2011 roku stwierdza się, iż najwięcej nakładów inwestycyjnych przeznaczyły przedsiębiorstwa funkcjonujące w sekcjach: przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę. Natomiast największą dynamikę inwestycyjną zanotowano w transporcie i gospodarce magazynowej, budownictwie oraz w przypadku podmiotów zajmujących się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (Informacja 2012, s. 3). Jak deklarowały przedsiębiorstwa z sektora MSP, poza transportem i dostawcami wody, większość z nich w latach 2010-2011 zainteresowana była głównie inwestycjami o charakterze modernizacyjnym, a nie rozszerzeniowym. Jednak w obliczu pogorszenia koniunktury gospodarczej skłonność do inwestycji modernizacyjnych, podobnie jak do inwestycji rozszerzających majątek produkcyjny, wyraźnie się zmniejszyła.

Inwestycje w kapitał niematerialny

Kapitał niematerialny, utożsamiany najczęściej z kapitałem intelektualnym, to niewidzialny zasób przedsiębiorstwa, którego udział w procesie kreacji wartości nieustannie wzrasta. Szacuje się, iż współczesne przeznaczają na kapitał niematerialny prawie tyle samo co na rozwój materialnych składników swego majątku. Badania pokazują, że w przypadku firm europejskich aktywa niematerialne stanowią obecnie około 30% wszystkich aktywów, a ich wartość od początku lat 90-tych wzrosła ponad trzykrotnie (Uppenberg 2009, s. 8) Zdecydowanie najczęściej na inwestycje w kapitał niematerialny przeznacza się w krajach skandynawskich i anglosaskich. W Polsce poziom tych inwestycji wynosił 4,8% PKB, podczas gdy w grupie krajów należących do ścisłej czołówki w UE-27, tj. Wielkiej Brytanii i Szwecji, przekraczał nawet 9% (Jona-Lasino 2011, s. 13).

Kapitał intelektualny w ujęciu mikroekonomicznym obejmuje wiedzę, doświadczenie, technologie organizacyjne, stosunki z klientami oraz umiejętności zawodowe (Edvinsson, Malone 2001, s. 39). Wyróżnia się co najmniej dwa jego kluczowe elementy, tj. kapitał ludzki oraz strukturalny (zwany inaczej organizacyjnym). Rozwój sfery usług i rosnące zapotrzebowanie na innowacje oznacza konieczność ponoszenia coraz większych nakładów na kapitał ludzki. Inwestycje w kapitał ludzki mają istotny wpływ na kształtowanie się w wyniku finansowego przedsiębiorstwa, bowiem generują koszty. Dlatego też osłabienie tempa wzrostu gospodarczego w Polsce w latach 2000-2003 rzutowało negatywnie na wzrost wydatków na szkolenie i doskonalenie zawodowe. Dopiero ożywienie gospodarcze,

jakie nastąpiło na skutek integracji polskiej gospodarki z Unią Europejską w maju 2004 roku przyczyniło się do poprawy sytuacji finansowej przedsiębiorstw, a co za tym idzie zwiększenia budżetów szkoleniowych firm. Pomimo tego, z badań GUS przeprowadzanych cyklicznie co cztery lata wynika, że procentowy udział wydatków na doskonalenie i kształcenie kadr w kosztach pracy pozostaje wciąż na relatywnie niskim poziomie 0,6%, niezależnie od koniunktury gospodarczej (Koszty 2005, s. 49; Koszty 2009, s. 96). Badania przeprowadzane w ramach projektu – „Bilans kapitału ludzkiego” wskazują poza tym, iż tylko 55% pracodawców podejmowało w ogóle jakiegokolwiek działania w obszarze kapitału ludzkiego. Wartość tego współczynnika wzrosła prawie o 20% w porównaniu z 2005 rokiem, jednak nadal sytuuje to polskie przedsiębiorstwa, znacznie poniżej przeciętnego poziomu inwestycji w krajach UE-27 (Bilans 2011, s. 170).

Kapitał niematerialny to również zasoby wiedzy skodyfikowanej w postaci kapitału strukturalnego w przedsiębiorstwie. Inwestycje podejmowane na rzecz kapitału strukturalnego obejmują m.in. nakłady na działalność badawczo-rozwojową oraz nowoczesne technologie informacyjne. Nakłady na B+R sektora prywatnego w Polsce w relacji do PKB są małe. W 2009 roku nie przekroczyły nawet poziomu 0,19%, przy średniej unijnej 1,05% (Innovation 2011, s. 60). Ze statystyk wynika ponadto, że udział wydatków na technologie informacyjne w polskiej gospodarce w relacji do PKB osiągnął w 2009 roku poziom 1,9%, podczas gdy średnia unijna wynosiła 2,5% (Chojna 2011, s. 57). Polska charakteryzuje się wciąż niższym stopniem zaawansowania w zakresie budowy społeczeństwa informacyjnego, a jedną z kluczowych słabości jest mała dostępność do łączy szerokopasmowych zarówno przedsiębiorstw, jak i gospodarstw domowych. Nadmienić też warto, że w 2011 roku nakłady na zakup sprzętu ICT poniosło tylko co trzecie badane przedsiębiorstwo w Polsce. Wśród podmiotów tych dominowały firmy duże, a ich inwestycje dotyczyły głównie zakupu komputerów i akcesoriów informatycznych (Społeczeństwo 2012, s. 85).

Wybór strategii inwestycyjnej a innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce

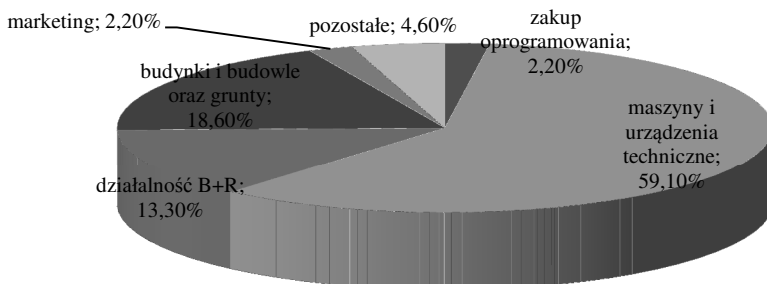
Innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce, podobnie jak ogólny poziom innowacyjności gospodarki, jest zbyt niski. W rankingu Innovation Union Scoreboard, Polska zajęła dopiero 23 miejsce, i znalazła się tym samym w ostatniej z czterech grup krajów, tzw. umiarkowanych innowatorów (Innovation 2011). Badania pokazują jednocześnie, iż polska gospodarka cechuje się niezrównoważonym potencjałem innowacyjności, który opiera się

głównie na zasobach ludzkich, z niską skłonnością do wprowadzania innowacji, w tym nawiązywania współpracy badawczo-rozwojowej. Wyrazem niskiej innowacyjności polskiej gospodarki są zwłaszcza mizerne efekty związane z tworzeniem własności intelektualnej. I tak, na 1 mln mieszkańców w Polsce w 2009 roku przypadało zaledwie 7 patentów, przy średniej unijnej 116 (Science 2012, s. 82). Chociaż w ostatnim okresie odnotowano wyraźny wzrost w odniesieniu do liczby zgłaszanych patentów, wspólnotowych wzorów i licencji oraz przychodów z produktów i usług o wyższym poziomie zaawansowania, to niskie wpływy z krajowego eksportu *know-how* świadczą nadal o imitacyjnym charakterze polskiej gospodarki.

Przejawem niskiej innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce jest odsetek podmiotów aktywnych innowacyjnie. Największą skłonność do innowacji w 2008 roku odnotowano w Niemczech (79,9%) i Luksemburgu (64,7%), przy średniej unijnej 51,6% (Europe 2011, s. 593). Najniższy odsetek przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie wystąpił natomiast w takich krajach jak Łotwa (24,3%), Polska (27,9%) i Węgry (28,9%). Ponadto, najwięcej innowacji produktowych i procesowych w latach 2006-2008 wdrożyły przedsiębiorstwa z Niemiec (72%), Belgii (54%), Estonii i Finlandii (53%), podczas gdy w Polsce wskaźnik ten osiągnął poziom 22%. Sytuacja nie uległa znaczącej poprawie także w latach 2008-2010, bowiem innowacje produktowe i procesowe wdrożyło wówczas jedynie 7,9% przedsiębiorstw przemysłowych i 5,1% usługowych (Działalność 2012, s. 34-35). Podobne wyniki uzyskały polskie przedsiębiorstwa w przypadku innowacji organizacyjnych i marketingowych. Odsetek podmiotów, które wdrożyły tego typu innowacje wynosił 20%, a większość z nich (52%) stanowiły duże przedsiębiorstwa.

Okazuje się, że mniejsze podmioty ze względu na ograniczony zasób środków finansowych, tylko w niewielkim stopniu inwestują w innowacyjne rozwiązania. Jest to niekorzystna tendencja, zwłaszcza że aż 99,8% ogólnej liczby firm działających w Polsce należy do sektora MSP. W działalności innowacyjnej znaczącą rolę odgrywają inwestycje. Wartość tych inwestycji w przedsiębiorstwach przemysłowych w 2011 roku osiągnęła poziom 20,8 mld zł. Ważna przy tym jest nie tylko wartość, ale i struktura poniesionych nakładów.

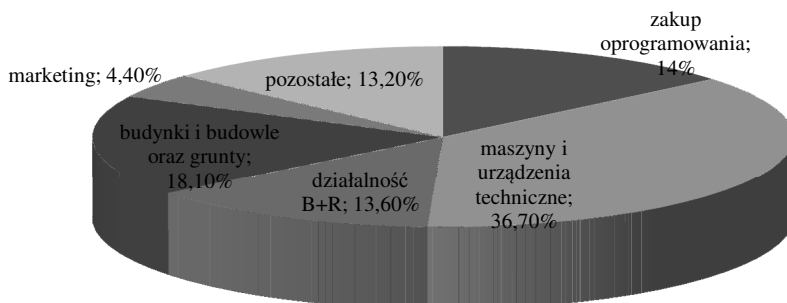
Wykres 1. Struktura nakładów na działalność innowacyjną w 2011 roku w sektorze przedsiębiorstw przemysłowych

Źródło: Działalność 2012, s. 58.

Z wykresu 1 wynika, że przedsiębiorstwa przemysłowe najczęściej inwestują w kapitał rzeczowy (59,1%) oraz budynki i budowle (18,6%). Wśród inwestycji w kapitał niematerialny znaczącą pozycję stanowią jedynie wydatki na B+R (13,3%).

Wykres 2. Struktura nakładów na działalność innowacyjną w 2011 roku w sektorze przedsiębiorstw usługowych

Źródło: Działalność 2012, s. 58.

Z kolei przedsiębiorstwa z sektora usług najczęściej środków w 2011 roku przeznaczyły na nabycie maszyn i urządzeń (36,7%) oraz budynki

i budowie (18,1%). Duży udział w strukturze nakładów inwestycyjnych stanowił również zakup oprogramowania (14%), wydatki na B+R (13,6%) oraz pozostałe koszty (13,2%), niezbędne do wprowadzenia innowacji produktowych lub procesowych. Wartość tych nakładów ogółem osiągnęła poziom 11 mld zł, zaś największą aktywnością inwestycyjną w zakresie działalności innowacyjnej odznaczały się głównie podmioty zatrudniające powyżej 250 pracowników (86,6%). Podobna tendencja występuje także w sektorze przedsiębiorstw przemysłowych, gdyż nakłady podmiotów tej wielkości stanowiły 72,5% .

Powszechną reakcją przedsiębiorstw funkcjonujących w Polsce w czasie kryzysu stało się ograniczenie kosztów działalności poprzez restrukturyzację zatrudnienia i ograniczenie lub odłożenie w czasie inwestycji. Oznacza to zarówno mniej inwestycji w rozwój kapitału ludzkiego i strukturalnego, jak i ograniczenie tempa modernizacji majątku produkcyjnego. Nie wiadomo, czy są to jedynie krótkookresowe oszczędności, czy też raczej strategiczny plan rozwoju firm. Badania MSP z większości sektorów, poza transportem i dostawcami wody, wskazują, iż większość podmiotów bardziej skupiała się zazwyczaj na inwestycjach modernizacyjnych niż rozszerzeniowych. Przedsiębiorstwa z tego sektora nie doceniają jeszcze znaczenia inwestycji w kapitał intelektualny, o czym świadczy m.in. niewielki odsetek firm, których nakłady na ten cel, w tym na B+R i szkolenia pracowników istotnie wzrosły. Niedostateczne nakłady na rozwój kapitału intelektualnego oraz ogólnie niska skłonność do innowacji przedsiębiorstw może mieć niekorzystny wpływ nie tylko na ich konkurencyjność, lecz i dynamikę wydajności pracy oraz tempo likwidacji luki technologicznej w stosunku do wiodących gospodarek (Strategie 2011, s. 54). Za pozytywny należy uznać natomiast fakt, iż duże przedsiębiorstwa w Polsce w coraz większym stopniu zdają sobie sprawę z konieczności budowania pozycji konkurencyjnej opartej na różnych atrybutach innowacyjności. Stąd też w latach 2010-2011 aż 51% takich podmiotów deklaruowało chęć podjęcia inwestycji w zakresie modernizacji produkcji. Prawie 47% dużych przedsiębiorstw zgłaszało potrzebę zwiększenia inwestycji na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego, 31% mówiło o konieczności usprawnienia posiadanych systemów wspomagających zarządzanie, 27% o inwestycjach w nowe technologie, a 24% zamierzało się skoncentrować na jakości dóbr i usług (Starczewska-Krzysztozek 2010, s. 15-16). Dowodzi to, że pomimo osłabienia gospodarczego wiele podmiotów w swojej strategii rozwoju przyjmuje jednak długookresową perspektywę, koncentrując się na inwestycjach w kapitał niematerialny. W nim bowiem dostrzega szansę na uzyskanie przewagi konkurencyjnej w przyszłości.

Zakończenie

Inwestycje są kluczem do rozwoju przedsiębiorstw. Wartość oraz struktura wydatków inwestycyjnych przeznaczonych na poszerzenie i rozwój kapitału materialnego i niematerialnego zależy w znacznej mierze od przyjętej strategii rozwoju, która rozstrzyga o kierunkach realizowanych przedsięwzięć inwestycyjnych.

Reasumując, z analizy aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw w Polsce wynika, iż pomimo wzrostu dynamiki nakładów inwestycyjnych przeznaczanych na rozwój kapitału materialnego, jak i niematerialnego, wartość tych nakładów pozostaje nadal niedostateczna w stosunku do potrzeb rozwojowych polskiej gospodarki. Okazuje się jednak, że pogorszenie koniunktury gospodarczej tylko w nieznacznym stopniu wpłynęło na obniżenie się inwestycji w sektorze przedsiębiorstw. Większość z nich, w tym MSP, decydując się na inwestycje kierowała się przeważnie chęcią modernizacji istniejącego sprzętu oraz zbudowania mocy na potrzeby obsługi nowych zamówień. Badania potwierdzają ponadto, że małe i średnie przedsiębiorstwa są zdecydowanie mniej innowacyjne, ale ich niska skłonność do innowacji zdeterminowana jest nie tylko wyłącznie czynnikami ekonomicznymi. Wiele z nich nie docenia po prostu jeszcze znaczenia inwestycji w wiedzę i innowacje, a to wpływa niestety niekorzystnie na ich konkurencyjność w perspektywie długookresowej. Wybór strategii inwestycyjnej nie powinien być zatem zdominowany wyłącznie krótkookresowymi potrzebami, ale uwzględniać również długookresowe priorytety inwestycyjne. Przejawem takiej właśnie filozofii gospodarowania będzie wzrost nakładów na kapitał intelektualny, bez których poprawa innowacyjności przedsiębiorstw nigdy nie nastąpi.

Literatura

- Bilans Kapitału Ludzkiego w Polsce* (2011), PARP, Warszawa.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010* (2011), GUS, Warszawa.
- Chojna J (2011), *Konkurencyjność polskiej gospodarki w latach 2007-2010 w kontekście dotychczasowej realizacji Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015*, Narodowa Strategia Spójności, Warszawa.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011* (2012), GUS, Warszawa.
- Edvinsson L., Malone M.S. (2001), *Kapitał intelektualny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Europe in figures. Eurostat yearbook* (2011), European Commission, Luxembourg.

- Innovation Union Scoreboard 2011*(2012), http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2011_en.pdf.
- Innovation Union Competitiveness Report 2011* (2011), European Commission, Brussels.
- Informacja na temat nakładów inwestycyjnych w I kwartale 2012 roku* (2012), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Innowacyjność* (2010), PARP, Warszawa 2010.
- Janik W., Paździor A. (2010), *Zarządzanie finansami spółki kapitałowej*, PWE, Warszawa.
- Jajuga K. (2009), *Wprowadzenie do inwestycji finansowych. Depozyty i instrumenty rynku pieniężnego*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa.
- Jona-Lasino C., Lommi M., Manzocchi S. (2011), *Intangible Capital and Productivity Growth in European Countries*, Innodrive Working Paper No.10., funded under the 7th Framework Programme of the European Community. Viale. Romania.
- Koszty pracy w gospodarce narodowej w 2004r.* (2005), GUS, Warszawa.
- Koszty pracy w gospodarce narodowej w 2008r.* (2009), GUS, Warszawa .
- Polska 2012. Raport o stanie gospodarki* (2012), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Przedsiębiorczość w Polsce* (2011), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Przedsiębiorczość w Polsce* (2012), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Raport o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce* (2011), PARP, Warszawa.
- Rudkowski A. (2010), *Zarządzanie finansami*, PWE, Warszawa.
- Science, technology and innovation in Europe* (2012), European Commission, Brussels.
- Spółczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lata 2008-2012* (2012), GUS, Warszawa.
- Starczewska-Krzysztozek (2010), *Czy przedsiębiorstwa są coraz bardziej innowacyjne?*, PKPP Lewiatan, Warszawa.
- Strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu. Analiza procesów adaptacyjnych realizowanych w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność na terenie Wielkopolski* (2011), Wielkopolskie Obserwatorium Gospodarcze, Poznań.
- Uppenberg K. (2009), *The Knowledge Economy in Europe. A review of the 2009 EIB Conference in Economics and Finance*, European Investment Bank.

